Tom 17/2025, ss. 9-36
ISSN 0860-5637
e-ISSN 2657-7704
DOI: 10.19251/rtnp/2025.17(1)
www.rtnp.mazowiecka.edu.pl

Marek Bońkowski
Akademia Mazowiecka w Płocku
marek.bonkowski@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8052-1743

Edukacyjna funkcja Straży Miejskiej na przykładzie miasta Płocka

The educational function of the City Guard on the example of the city of Płock

Streszczenie
W artykule podjęto temat ewolucji roli Straży Miejskiej z instytucji o postrzeganym pierwotnie charakterze restrykcyjnym i represyjnym w formację proaktywną, która realizuje zadania z zakresu profilaktyki społecznej i edukacji w duchu koncepcji community policing (policji środowiskowej). Głównym celem poznawczym pracy jest wielowymiarowa analiza form, zakresu oraz skuteczności działań edukacyjno-zapobiegawczych na przykładzie Straży Miejskiej w Płocku.
W pracy zastosowano triangulację metod badawczych: metodę studium przypadku, dogmatyczną analizę aktów prawnych i sprawozdań wewnętrznych oraz ilościową analizę danych statystycznych. Badania dowodzą, że powołane w płockiej jednostce wyodrębnione komórki, takie jak Zespół Profilaktyki oraz Referat Rejonowy, prowadzą masową, systematyczną pracę u podstaw.

W tekście szczegółowo przeanalizowano autorskie programy edukacyjne, które odpowiadają na specyficzne uwarunkowania urbanistyczne i industrialne Płocka. Omówiono inicjatywy z zakresu wychowania komunikacyjnego (m.in. „Moja bezpieczna droga do i ze szkoły", „Uważaj Smartfon na drodze!"), bezpieczeństwa osobistego („Koleżanko, Kolego, uważaj na obcego!"), wspierania rozwoju psychospołecznego dzieci i młodzieży (sztandarowy projekt „Akademia Lwa Honorka", „Wakacyjna Przygoda z Bezpieczeństwem"), a także działania na rzecz bezpieczeństwa ekologicznego i ochrony seniorów przed oszustwami.
Przedstawione dane pokazują, że systematyczna działalność edukacyjna i „miękkie" oddziaływanie wychowawcze mają skuteczniej i trwalej eliminować u źródeł zachowania patologiczne i kryminogenne niż doraźne sankcje karne, takie jak mandaty. Aktywność ta ociepla również wizerunek straży miejskiej i znacząco zwiększa poziom obustronnego zaufania. Autor wskazuje zarazem na bariery kadrowe, finansowe i demograficzne (starzenie się społeczeństwa), z którymi mierzy się formacja oraz rekomenduje poszerzenie oferty edukacyjnej m.in. o zagadnienia z zakresu cyberbezpieczeństwa (dla rosnącej populacji seniorów oraz młodzieży) oraz ochrony środowiska.

Słowa kluczowe: Straż Miejska, Płock, edukacja, profilaktyka społeczna, bezpieczeństwo lokalne, community policing, policja środowiskowa, prewencja, wychowanie komunikacyjne.

Abstract
The article addresses the evolution of the City Guard's role from an institution originally perceived as restrictive and repressive into a proactive formation carrying out tasks in the field of social prevention and education in the spirit of the community policing concept. The main cognitive goal of the study is a multidimensional analysis of the forms, scope, and effectiveness of educational and preventive activities, based on the example of the City Guard in Płock.
The study employs a triangulation of research methods: the case study method, dogmatic analysis of legal acts and internal reports, and quantitative analysis of statistical data. The research demonstrates that specialized units established within the Płock formation, such as the Prevention Team and the District Section, conduct massive and systematic grassroots work.
The text thoroughly analyzes original educational programs tailored to the specific urban and industrial conditions of Płock. It discusses initiatives concerning traffic education (e.g., "My safe way to and from school", "Watch out for the Smartphone on the road!"), personal safety ("Friend,

watch out for strangers!"), support for the psychosocial development of children and youth (the flagship project "Honorek the Lion's Academy", "Holiday Adventure with Safety"), as well as activities promoting ecological safety and the protection of seniors against fraud.
The collected material confirms the thesis that systematic educational activity and "soft" pedagogical influence eliminate pathological and criminogenic behaviors at their roots more effectively and permanently than ad hoc penal sanctions, such as fines. This activity also improves the image of the city guard and significantly increases the level of mutual trust. At the same time, the author points out the personnel, financial, and demographic barriers (aging of the society) faced by the formation, and recommends expanding the educational offer to include, among others, issues related to cybersecurity (for the growing population of seniors and youth) and environmental protection.

Keywords: City Guard, Płock, educational function, education, social prevention, local security, community policing, neighborhood policing, prevention, Prevention Team, traffic education

1. Wstęp

Kwestia zapewnienia bezpieczeństwa na poziomie lokalnym stanowi jeden z najistotniejszych obszarów aktywności współczesnej administracji samorządowej, będąc jednocześnie kluczowym przedmiotem dociekań w obrębie nauk o bezpieczeństwie. Wraz z transformacją ustrojową i postępującym procesem decentralizacji władzy publicznej w Polsce, ciężar odpowiedzialności za kształtowanie ładu przestrzennego oraz ochronę obywateli został w znacznej mierze przeniesiony na najniższe szczeble podziału terytorialnego[1]. Gmina, zdefiniowana jako podstawowa jednostka samorządu, zyskała ustawowy obowiązek zaspokajania zbiorowych potrzeb swojej wspólnoty, w tym tych o znaczeniu egzystencjalnym, do których bezspornie należy utrzymanie porządku publicznego i szeroko rozumianego bezpieczeństwa obywateli[2].

[1] *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym* (Dz.U. z 1990 r. nr 16 poz. 95), s. 4, 5.

[2] P. Malendowicz, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych w świetle danych statystycznych. Analiza na przykładzie Bydgoszczy w kontekście miast o porównywalnej liczbie*

Aby jednostki samorządowe mogły skutecznie i w pełni samodzielnie wywiązywać się z nałożonych na nie zadań, ustawodawca wyposażył je w kompetencję do tworzenia własnych, umundurowanych formacji. Powołanie straży gminnej lub miejskiej pozostawiono jako prerogatywę fakultatywną rady gminy, uzależnioną od lokalnych potrzeb oraz uprzednich konsultacji z organami Policji państwowej[3]. Z perspektywy historyczno-socjologicznej, pierwsze dekady funkcjonowania tych formacji ukształtowały w świadomości społecznej ich wysoce restrykcyjny wizerunek. Wynikało to z faktu, iż strażników wyposażono głównie w instrumenty władztwa administracyjnego, obejmujące między innymi prawo do legitymowania, ujmowania sprawców wykroczeń, stosowania środków przymusu bezpośredniego, a przede wszystkim – karania grzywnami w drodze postępowań mandatowych za naruszenia ładu komunikacyjnego czy czystości[4]. Taka konstrukcja uprawnień sprawiła, że straże miejskie były pierwotnie postrzegane przez pryzmat funkcji stricte represyjnej i nakazowo-rozdzielczej. Jednakże dogłębna analiza normatywna oraz ewolucja praktyki samorządowej dowodzą, iż nadrzędną intencją prawodawcy było nadanie strażom charakteru służebnego wobec lokalnych wspólnot, z silnym naciskiem na poszanowanie godności ludzkiej i praw obywatelskich[5]. Z biegiem lat, w odpowiedzi na zmieniające się wyzwania cywilizacyjne oraz nowe zjawiska patologiczne, zauważalny stał się proces głębokiej redefinicji roli strażnika miejskiego. Działalność tych jednostek przestała ograniczać się do reaktywnego dublowania funkcji policyjnych, silnie ewoluując w stronę proaktywnej profilaktyki społecznej. Straże zostały ustawowo zobligowane do czynnego inicjowania oraz uczestnictwa w przedsięwzięciach zapobiegających zjawiskom kryminogennym, a także do stałego informowania społeczności o potencjalnych zagrożeniach[6].

mieszkańców, w: *Bezpieczeństwo i poczucie bezpieczeństwa społeczności lokalnych,* red. P. Malendowicz, A. Pazderska, Bydgoszcz 2024, s. 69.

[3] *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych* (Dz. U. z 1997 r. nr 123 poz. 779), s. 1.

[4] *Ibidem,* s. 7-11.

[5] *Ibidem,* s. 1.

[6] *Ibidem,* s. 7.

Formacje te, wykorzystując swoje uprawnienia, coraz częściej rezygnują z automatyzmu sankcyjnego na rzecz stosowania środków oddziaływania wychowawczego (pouczeń i ostrzeżeń), stając się tym samym kluczowym ogniwem w procesie edukacji prawnej, ekologicznej i prewencji w przestrzeni miejskiej[7].

Głównym celem poznawczym niniejszego artykułu jest wielowymiarowa analiza form, zakresu oraz skuteczności działań o charakterze edukacyjnym i profilaktycznym, które są realizowane przez Straż Miejską na przykładzie miasta Płocka. Badanie to ma za zadanie zdiagnozować, w jaki sposób ustawowy obowiązek inicjowania działań zapobiegawczych jest wdrażany w codziennej operatywie wyodrębnionych komórek organizacyjnych tej formacji, ze szczególnym uwzględnieniem powołanego w jej strukturach Zespołu Profilaktyki. Ponadto, celem utylitarnym pracy jest wykazanie, jak dalece zinstytucjonalizowana działalność edukacyjna oddziałuje na zmianę wizerunku samej formacji w percepcji mieszkańców Płocka z aparatu nakładającego sankcje finansowe na instytucję doradczą, opiekuńczą i kształtującą bezpieczne postawy obywatelskie.

W oparciu o zarysowaną problematykę sformułowano tezę, według której systematyczna i wielotorowa działalność edukacyjna Straży Miejskiej w Płocku stanowi kluczowy, proaktywny element budowania lokalnego systemu bezpieczeństwa, którego znaczenie i długofalowa skuteczność znacząco wykraczają poza tradycyjne, represyjne i porządkowe funkcje tej jednostki. Przyjęte założenie opiera się na przeświadczeniu, że zjawiska zagrażające ładowi publicznemu i bezpieczeństwu lokalnemu wymagają podejścia holistycznego, w którym sankcja karna (np. mandat) jest jedynie środkiem ostatecznym i doraźnym. Zdecydowanie trwalsze efekty w zarządzaniu bezpieczeństwem miejskim przynosi „miękkie" oddziaływanie wychowawcze. Realizowane jest ono poprzez wychowanie komunikacyjne, uświadamianie zagrożeń płynących z cyberprzestrzeni, edukację w zakresie odpowiedzialności prawnej

[7] *Uchwała nr 731/XLI/2022 Rady Miasta Płocka z dnia 28 kwietnia 2022 r. w sprawie nadania Regulaminu Straży Miejskiej w Płocku, Załącznik do Uchwały nr 731/XLI/2022 Rady Miasta Płocka z dnia 28 kwietnia 2022 roku,* s. 6, 7.

nieletnich oraz działania proekologiczne w trakcie kontroli posesji. Tak ukierunkowana aktywność strażników bezpośrednio wzmacnia kapitał społeczny, eliminuje źródła powstawania patologii u ich podstaw i w pełni urzeczywistnia ustawowy wymóg pełnienia przez tę formację roli służebnej wobec mieszkańców.

Dla rzetelnego udowodnienia postawionej tezy oraz realizacji celów badawczych, w niniejszej pracy zastosowano podejście wieloparadygmatowe, łączące metody badawcze właściwe dla nauk o bezpieczeństwie, nauk prawnych oraz nauk socjologicznych. Podstawową metodą badawczą, determinującą strukturę i tok narracji, jest metoda studium przypadku (ang. *case study*). Pozwala ona na dogłębną, empiryczną ewaluację badanego zjawiska (działalności edukacyjnej) na wyselekcjonowanym, reprezentatywnym obszarze badawczym, jakim jest miasto Płock i funkcjonująca w jego ramach jednostka Straży Miejskiej. Zastosowanie tej metody umożliwia płynne przejście od ogólnych rozważań ustrojowych do analizy konkretnych, lokalnych uwarunkowań wykonawczych. Kolejnym filarem metodologicznym jest dogmatyczna analiza dokumentów (aktów normatywnych oraz dokumentacji wewnętrznej). W jej ramach krytycznej ocenie poddano prawo powszechnie obowiązujące, w tym przepisy regulujące ustrój samorządu terytorialnego oraz zasady działania straży gminnych. Równolegle zbadano akty prawa miejscowego, w tym Statut i Regulamin organizacyjny Straży Miejskiej w Płocku, a także szczegółowe, coroczne sprawozdania z działalności operacyjnej Zespołu Profilaktyki za lata 2023, 2024 i 2025, które stanowią cenne źródło wiedzy o formach pracy z młodzieżą. Uzupełnienie powyższego aparatu badawczego stanowi ilościowa analiza danych statystycznych. W tym celu wykorzystano obszerne materiały zawarte w Miejskich Zeszytach Statystycznych Urzędu Miasta Płocka (dane z lat 2021–2024). Pozwoliło to na uchwycenie proporcji stosowanych środków oddziaływania wychowawczego w stosunku do nakładanych mandatów karnych, a także na zobrazowanie skali ujawnianych wykroczeń z podziałem na poszczególne kategorie. Taka triangulacja metod badawczych gwarantuje wysoki poziom obiektywizmu, pozwalając na wieloaspektową weryfikację tezy o ewolucji Straży

Miejskiej z instytucji represyjnej w jednostkę o dominującym profilu prewencyjno-edukacyjnym.

2. Prawne i społeczne uwarunkowania funkcjonowania Straży Miejskiej

Uwarunkowania prawne funkcjonowania samorządowych formacji mundurowych w Polsce są ściśle osadzone w fundamentalnych założeniach decentralizacji władzy publicznej oraz przekazywania odpowiedzialności za sprawy lokalne na najniższy szczebel administracji. Zgodnie z powszechnie obowiązującym prawem ustrojowym, zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej, w tym w szczególności tych dotyczących szeroko pojętego porządku publicznego oraz bezpieczeństwa obywateli, stanowi obligatoryjne zadanie własne gminy[8]. Aby umożliwić władzom lokalnym autonomiczną i skuteczną realizację tej misji, prawodawca wyposażył organy stanowiące gmin w kompetencję do powoływania wyspecjalizowanych, umundurowanych jednostek, tj. straży gminnych lub miejskich, co wymaga uprzedniego zasięgnięcia opinii właściwego terytorialnie komendanta Policji[9]. Zasadniczym aktem normatywnym definiującym granice ingerencji, uprawnienia oraz obowiązki tych formacji jest ustawa o strażach gminnych. Analiza jej przepisów dowodzi, że głównym wektorem działań strażników jest ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych[10]. W nauce prawa administracyjnego pojęcia te interpretowane są jako dbałość o pewien zewnętrzny ład w przestrzeni publicznej, polegający na egzekwowaniu od obywateli przestrzegania ogólnie akceptowanych zasad współżycia społecznego oraz norm zachowania, które chronią dobra wspólne przed szkodami[11]. Ustawodawca, formułując katalog zadań straży, nie ograniczył go jednak wyłącznie do interwencji o charakterze porządkowym, lecz

[8] *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie…*, s. 11, 12.

[9] *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach…,* s. 1.

[10] *Ibidem,* s. 6.

[11] B. Dolnicki, *Samorząd terytorialny*, Warszawa 2024, s. 363.

silnie zaakcentował konieczność podejmowania działań o profilu prewencyjnym i zapobiegawczym. Z perspektywy profilaktyki kluczowe znaczenie ma nałożony na straże gminne obowiązek rzetelnego informowania społeczności lokalnej o identyfikowanych zagrożeniach. Co więcej, ustawa wprost obliguje te formacje do inicjowania oraz czynnego uczestnictwa w wielowymiarowych przedsięwzięciach, których celem jest zapobieganie popełnianiu przestępstw, wykroczeń oraz szerzeniu się zjawisk kryminogennych, a zadania te mają być realizowane w ścisłej kooperacji z organami państwowymi, samorządowymi oraz organizacjami społecznymi. Dowodzi to, że podstawy prawne funkcjonowania straży miejskiej są silnie zorientowane na wczesną interwencję i edukację. Narzędziem prawnym wspierającym tę misję jest przyznanie strażnikom, podczas wykonywania czynności służbowych, prawa do stosowania tzw. środków oddziaływania wychowawczego. Zamiast sięgać po sankcję karną, strażnik jest uprawniony do udzielania pouczeń, zwracania uwagi oraz ostrzegania obywateli, co stanowi najłagodniejszą, a zarazem wysoce edukacyjną formę reakcji na drobne naruszenia prawa[12]. Teoretyczne ujęcie funkcji wychowawczej opiera się na założeniu, że bezpieczeństwo publiczne nie może być kształtowane wyłącznie za pomocą narzędzi penalnych, gdyż te działają z reguły następczo (post factum) i nie eliminują pierwotnych przyczyn patologii społecznych. Ustawa ustrojowa definiuje rolę straży jako formacji stricte służebnej wobec społeczności lokalnej, zobligowanej do poszanowania praw człowieka i godności obywateli[13]. Służebność ta w ujęciu praktycznym przejawia się w odstępowaniu od ślepego automatyzmu karania na rzecz długofalowego procesu edukacyjnego. Rozwój funkcji wychowawczej i profilaktycznej jest doskonale widoczny w strukturze i działaniach operacyjnych lokalnych komend. Badania empiryczne nad funkcjonowaniem straży miejskich dowodzą, że ich rola nie polega na dublowaniu zadań Policji państwowej, lecz na komplementarnym uzupełnianiu systemu bezpieczeństwa o zadania

[12] *Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach…*, s. 7.

[13] *Ibidem,* s. 1.

z pogranicza porządku publicznego i polityki społecznej[14]. Jednym z głównych przejawów tej aktywności jest zinstytucjonalizowana edukacja prowadzona bezpośrednio w placówkach oświatowych. Wyodrębnione w strukturach straży komórki, takie jak zespoły profilaktyki, zajmują się opracowywaniem i wdrażaniem autorskich programów edukacyjnych[15]. Programy te skierowane są do dzieci i młodzieży szkolnej, uczą je bezpiecznego zachowania na drodze, asertywności, budowania prawidłowych relacji rówieśniczych oraz uświadamiają o konsekwencjach prawnych czynów zabronionych i zagrożeniach związanych z uzależnieniami, oferując w zamian pozytywne, wolne od używek wzorce spędzania wolnego czasu[16]. Poprzez wykorzystywanie przyjaznych narzędzi komunikacyjnych (np. maskotek formacji czy słuchowisk), proces ten oswaja najmłodszych z mundurem, likwidując barierę lęku i budując wizerunek strażnika-opiekuna, co stanowi esencję miękkiej prewencji. W takim ujęciu represja staje się jedynie środkiem ostatecznym (tzw. ultima ratio), stosowanym tam, gdzie mechanizmy wychowawcze i profilaktyczne zawiodły.

Proces ewolucji samorządowych formacji porządkowych nierozerwalnie wiąże się z implementacją anglosaskiej idei *community policing* (policji środowiskowej), która zakłada ścisłe zbliżenie aparatu bezpieczeństwa do obywatela. Koncepcja ta opiera się na przeświadczeniu, że lokalne społeczności nie są jedynie biernymi odbiorcami usług z zakresu bezpieczeństwa, lecz pełnoprawnymi współkreatorami tego stanu. Skuteczne zarządzanie przestrzenią lokalną wymaga obustronnego zaufania, w ramach którego mieszkańcy zyskują wiarę w kompetencje swoich przedstawicieli, a służby mundurowe wsłuchują się w głosy i potrzeby ludności[17]. W działalności straży miejskich zasada „służby bliskiej obywatelowi" znajduje swoje najpełniejsze odzwierciedlenie w organizacji

[14] P. Malendowicz, *Bezpieczeństwo społeczności*..., s. 69.

[15] *Uchwała nr 731/XLI/2022 Rady Miasta Płocka...,* s. 6, 7.

[16] J. Mikołajczyk, Programy oraz działania realizowane przez Zespół Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku, https://www.strazmiejska.plock.eu/pl/zespol-profilaktyki [dostęp: 12.03.2026].

[17] P. Malendowicz, *Bezpieczeństwo*..., s. 38.

struktury terenowej. Klasycznym tego przykładem jest tworzenie stanowisk strażników osiedlowych (rejonowych), których zadaniem jest ciągła, stała i bezpośrednia współpraca z członkami rad mieszkańców poszczególnych osiedli oraz zarządcami lokalnych nieruchomości. Funkcjonariusze ci nie tylko egzekwują przepisy, ale przed wszystkim inicjują przedsięwzięcia mające na celu wspólną naprawę otaczającej rzeczywistości, takie jak poprawa ładu przestrzennego, diagnozowanie problemów dewastacji mienia czy reagowanie na uciążliwości wskazywane oddolnie przez samą społeczność[18]. Strażnik osiedlowy, będąc rozpoznawalnym w swoim rewirze, staje się instytucją pierwszego kontaktu, co drastycznie skraca czas reakcji na lokalne zagrożenia i ogranicza zjawisko wyobcowania władzy od problemów tzw. „zwykłego człowieka". Idea *community policing* realizowana przez straże miejskie polega także na tworzeniu gęstej sieci interakcji z podmiotami niepolicyjnymi. Działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa wymagają płynnej i harmonijnej kooperacji z ośrodkami pomocy społecznej (np. podczas interwencji wobec osób w kryzysie bezdomności, które nierzadko są zagrożone wychłodzeniem), placówkami edukacyjnymi, a także instytucjami opieki medycznej. Kompleksowe wsparcie, obejmujące również prowadzenie spotkań edukacyjnych dla mieszkańców na szczeblu parafii czy rad osiedlowych, pozwala na wymianę informacji o realnych obawach społeczeństwa i korygowanie działań straży zgodnie z oczekiwaniami społecznymi[19]. W ten sposób straż miejska, realizując zadania wkomponowane w model polityki partycypacyjnej, ewoluuje z mechanizmu władztwa w zintegrowany element lokalnego społeczeństwa obywatelskiego, trwale przyczyniając się do budowy poczucia zakorzenienia, ładu i obiektywnego bezpieczeństwa mieszkańców.

[18] *Uchwała nr 731/XLI/2022 Rady Miasta Płocka…,* s. 6.

[19] M. Poręba, *Kształtowanie bezpieczeństwa społeczności lokalnych – studium przypadku Gminy Grzybów,* w: *Samorząd terytorialny wobec problemów bezpieczeństwa lokalnego i bezpieczeństwa państwa w Polsce,* red: J. Ropski, s. Sanetra-Półgrabi, P. Skorut, P. Ostachowski, Bielsko-Biała 2020, s. 310, 317.

3. Charakterystyka Straży Miejskiej w Płocku jako podmiotu edukacyjnego

Realizacja nowoczesnych strategii zapobiegania przestępczości i patologiom społecznym wymusiła na samorządowych formacjach porządkowych głębokie zmiany w architekturze organizacyjnej. Zgodnie z literaturową koncepcją *community policing*, skuteczna ochrona porządku nie może opierać się wyłącznie na działaniach represyjnych, lecz wymaga budowania trwałych, opartych na zaufaniu relacji z mieszkańcami. W tym celu wewnątrz jednostek straży miejskich wyodrębnia się specjalistyczne komórki, których priorytetowym zadaniem jest praca u podstaw, edukacja oraz stały kontakt z lokalnymi społecznościami.

Klasycznym przykładem tak ukształtowanej struktury jest Straż Miejska w Płocku, której regulamin organizacyjny sankcjonuje istnienie wyspecjalizowanego Wydziału Organizacyjno-Prawnego. To w jego ramach usytuowano komórki o kluczowym znaczeniu dla profilaktyki społecznej: Zespół Profilaktyki oraz Referat Rejonowy[20]. Funkcjonowanie tych dwóch jednostek dowodzi, że działalność zapobiegawcza została na poziomie instytucjonalnym oddzielona od typowych działań patrolowo-interwencyjnych, zyskując rangę pełnoprawnego filaru bezpieczeństwa miejskiego. Zasadniczym polem działalności Zespołu Profilaktyki jest projektowanie i wdrażanie długofalowych programów edukacyjnych, ukierunkowanych głównie na środowiska oświatowe. Funkcjonariusze tego pionu są odpowiedzialni za inicjowanie przedsięwzięć mających na celu zapobieganie wykroczeniom oraz patologiom, ściśle kooperując w tym zakresie z dyrekcjami szkół, przedszkoli, a także organizacjami pozarządowymi[21] . Analiza dokumentacji operacyjnej dowodzi, że profilaktycy stanowią swego rodzaju pomost między rygorystycznym aparatem władzy publicznej a obywatelem (szczególnie małoletnim). Ich działania, realizowane w ramach takich programów, jak cykliczna „Akademia Lwa Honorka" czy letnia „Wakacyjna Przygoda z Bezpieczeństwem",

[20] *Uchwała nr 731/XLI/2022 Rady Miasta Płocka…,* s. 6, 7.

[21] *Ibidem,* s. 6, 7.

mają na celu wypracowanie u najmłodszych umiejętności psychospołecznych, asertywności w kontaktach z obcymi oraz świadomości norm prawnych[22]. Wyodrębnienie etatowych profilaktyków pozwala na systematyczność tych działań – funkcjonariusze ci w ujęciu rocznym realizują setki spotkań z tysiącami dzieci, modelując ich zachowania w sposób ciągły, co w tradycyjnym systemie pracy patrolowej byłoby niemożliwe do osiągnięcia[23].

Równie istotnym elementem prospołecznej struktury jest Referat Rejonowy, skupiający tzw. strażników osiedlowych. Konstrukcja ta opiera się na przypisaniu konkretnego funkcjonariusza do ściśle wyznaczonego obszaru miasta. W przypadku Płocka terytorium gminy zostało podzielone na dwanaście rejonów służbowych, obejmujących poszczególne osiedla i jednostki pomocnicze miasta[24]. Zadaniem strażnika rejonowego nie jest anonimowe patrolowanie przestrzeni, lecz nawiązanie bezpośrednich, silnych więzi z radami mieszkańców osiedli, administratorami budynków oraz lokalnymi placówkami oświatowymi. Stanowi on dla lokalnej wspólnoty „instytucję pierwszego kontaktu", diagnozującą uciążliwości przestrzenne i społeczne bezpośrednio u ich źródła. Zinstytucjonalizowanie takich pionów strukturalnych dowodzi, że formacja ta w pełni realizuje ustawowy obowiązek pełnienia roli służebnej, stając się integralną częścią tkanki społecznej miasta.

Każda jednostka terytorialna charakteryzuje się unikalnym zestawem uwarunkowań geograficznych, demograficznych i makroekonomicznych, które wprost determinują katalog zagrożeń, z jakimi mierzy się lokalna społeczność. Przestrzeń miasta Płocka stanowi pod tym względem obszar wysoce specyficzny, będąc silnie zindustrializowanym ośrodkiem przemysłowym, w którego granicach operują potężne zakłady rafineryjno-petrochemiczne (m.in. kompleks koncernu ORLEN). Obecność przemysłu ciężkiego narzuca władzom samorządowym i podległym im służbom

[22] J. Mikołajczyk, *Programy oraz działania…,* [dostęp: 12.03.2026].

[23] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2025 do 31 grudnia 2025 roku.*

[24] Raport o stanie miasta Płocka za 2024 rok, https://nowy.plock.eu/raport-o-stanie-miasta/ [dostęp: 12.03.2026].

zupełnie odmienną optykę w zarządzaniu bezpieczeństwem, w której kwestie ochrony środowiska naturalnego urastają do rangi priorytetu absolutnego. Przemysłowy charakter miasta uwrażliwia społeczność lokalną na kwestie jakości powietrza oraz zanieczyszczenia środowiska, co znajduje wyraźne odzwierciedlenie w statystykach interwencyjnych. Ochrona środowiska i gospodarka odpadami stanowią jeden z dominujących obszarów zgłoszeń kierowanych przez mieszkańców do dyżurnych straży miejskiej oraz poprzez elektroniczne platformy kontaktowe[25]. Lokalny system zarządzania kryzysowego w sposób ciągły musi monitorować jakość powietrza i reagować na uciążliwości odorowe czy awarie technologiczne zgłaszane z terenów produkcyjnych[26]. W odpowiedzi na te uwarunkowania, formacja ewoluuje, intensyfikując działania w zakresie szeroko pojętego bezpieczeństwa ekologicznego. Strażnicy prowadzą zintensyfikowane kontrole urządzeń grzewczych i sprawdzają rodzaj spalanego paliwa w przydomowych kotłowniach, co stanowi kluczowe narzędzie walki ze zjawiskiem niskiej emisji i miejskiego smogu. Znamienne jest to, że interwencje te łączą w sobie element kontrolny z silnym czynnikiem edukacyjnym. Funkcjonariusze uświadamiają mieszkańców o drastycznych konsekwencjach zdrowotnych wynikających z nielegalnego spalania odpadów.

Równie doniosły wpływ na kierunki pracy prewencyjnej ma sam układ urbanistyczny i hydrologiczny Płocka. Miasto, poprzecinane gęstą siecią dróg, charakteryzuje się wysokim natężeniem ruchu komunikacyjnego, co generuje stałe zagrożenie dla niechronionych uczestników ruchu. Z tego powodu znaczna część podejmowanych przez straż miejską wykroczeń oscyluje wokół zagadnień ładu i porządku w komunikacji[27]. Ta infrastrukturalna rzeczywistość determinuje priorytety edukacyjne powołanego Zespołu Profilaktyki. Najważniejszym obszarem działań ukierunkowanych na dzieci staje się wychowanie komunikacyjne. Sztandarowe inicjatywy, takie jak zajęcia z cyklu „Bezpieczna droga do

[25] M. Kansy, M. Sierandt, *Miejski zeszyt statystyczny nr 32,* Płock 2025, s. 461.

[26] *Raport o stanie miasta Płocka…,* [dostęp: 12.03.2026].

[27] *Ibidem,* [dostęp: 12.03.2026].

szkoły", służą wyrabianiu u najmłodszych właściwych nawyków poruszania się w skomplikowanej przestrzeni miejskiej, uczeniu zasad korzystania z przejść dla pieszych oraz ostrzeganiu przed zagrożeniami ze strony urządzeń mobilnych absorbujących uwagę na drodze[28]. Co więcej, położenie miasta nad rzeką Wisłą, która stanowi naturalną barierę i element krajobrazu urbanistycznego, determinuje konieczność monitorowania zagrożeń hydrologicznych (np. zatorów lodowych w okresie zimowym) oraz edukowania młodzieży w zakresie bezpiecznego spędzania czasu nad wodą. Gęsta miejska zabudowa pozbawiona wystarczającej ilości bezpiecznych stref dla pozostawionych samym sobie dzieci w okresie przerw w nauce jest powodem, dla którego straż miejska organizuje specjalne programy takie jak „Feriowisko" i „Wakacyjna Przygoda z Bezpieczeństwem". Edukatorzy uczą w nich, jak w warunkach miejskich aglomeracji spędzać czas w sposób bezpieczny, wolny od używek i zachowań patologicznych, minimalizując tym samym ryzyko wchodzenia małoletnich w konflikt z prawem[29].

Podsumowując, organizacja wewnętrzna straży oraz profil jej działań nie są wartością stałą ani przypadkową. Stanowią one plastyczne narzędzie, które dopasowuje się do obiektywnych parametrów przestrzeni miejskiej. W Płocku to właśnie industrialne dziedzictwo, groźba degradacji środowiska oraz miejski ruch drogowy ukształtowały formację, której prewencyjne ostrze skierowane jest silnie na edukację ekologiczną dorosłych oraz wychowanie komunikacyjne i psychospołeczne dzieci.

4. Główne obszary i programy edukacyjne SM Płock (Analiza przypadku)

Działalność prewencyjna samorządowych formacji mundurowych w Polsce ewoluowała na przestrzeni lat, wykraczając daleko poza tradycyjne, reaktywne funkcje porządkowe. Studium

[28] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2025 do 31 grudnia 2025 roku.*

[29] J. Mikołajczyk, *Programy oraz działania…,* [dostęp: 12.03.2026].

przypadku Straży Miejskiej w Płocku dostarcza empirycznych dowodów na zinstytucjonalizowanie tzw. miękkich form zarządzania bezpieczeństwem lokalnym. Powołany w strukturach płockiej jednostki Zespół Profilaktyki wypracował i wdrożył kompleksowy katalog autorskich programów edukacyjnych, których adresatami są przedstawiciele niemal wszystkich grup wiekowych. Konstrukcja tych przedsięwzięć opiera się na wielowymiarowym podejściu do diagnozowanych zagrożeń, obejmując zarówno zagadnienia bezpieczeństwa w przestrzeni fizycznej, jak i wirtualnej, a także szeroko pojętą profilaktykę uzależnień i budowanie kapitału społecznego.

Jednym z obszarów edukacyjnych realizowanych przez Straż Miejską w Płocku jest wychowanie komunikacyjne i bezpieczeństwo na drodze. Kształtowanie właściwych postaw uczestników ruchu drogowego stanowi jeden z fundamentalnych obszarów aktywności edukacyjnej płockich strażników. Działania te mają na celu nie tylko mechaniczną naukę przepisów, ale przede wszystkim wykształcenie u najmłodszych zdolności do myślenia przyczynowo-skutkowego oraz antycypowania zagrożeń w złożonej tkance urbanistycznej miasta.

„Moja bezpieczna droga do i ze szkoły" jest fundamentalnym programem skierowanym do uczniów klas wczesnoszkolnych (I-III) oraz wychowanków najstarszych oddziałów przedszkolnych. Istotą tego cyklu jest wyposażenie małoletnich w bazowy zasób wiedzy warunkujący ich bezpieczne, samodzielne funkcjonowanie w ciągach komunikacyjnych. Działania edukatorów skupiają się na wdrażaniu odpowiedzialnych zachowań w pobliżu jezdni, nauce prawidłowego korzystania z przejść dla pieszych (z sygnalizacją oraz bez niej) oraz uświadamianiu konieczności noszenia elementów odblaskowych. Analiza raportów dowodzi, że corocznie programem tym obejmowane są tysiące płockich uczniów, co pozwala na systematyczne budowanie ich wyobraźni przestrzennej[30].

- „Akademia młodego pasażera" jest przedsięwzięciem stanowiącym doskonały przykład synergii instytucjonalnej na

[30] *Ibidem,* [dostęp: 12.03.2026].

szczeblu lokalnym, opierającym się na ścisłej kooperacji Straży Miejskiej z miejskim operatorem transportu zbiorowego (Komunikacją Miejską w Płocku). Zajęcia, realizowane bezpośrednio w przestrzeni zajezdni oraz w samych pojazdach, służą wielotorowemu przygotowaniu dzieci do korzystania z transportu publicznego. Z jednej strony maskotka formacji, Lew Honorek, uczy zasad bezpiecznego zachowania się podczas podróży, wsiadania i wysiadania, z drugiej zaś inicjatywa ta pełni funkcję proekologiczną, kreując u przyszłych pasażerów pozytywne nawyki korzystania z transportu zbiorowego jako przyjaznej środowisku alternatywy dla transportu indywidualnego[31].

- „Uważaj, Smartfon na drodze!" oraz kampania społeczna „Żyj w Realu" są odpowiedzią na współczesne zagrożenia cywilizacyjne, w tym zjawisko tzw. fonoholizmu, jest nowatorski blok edukacyjny koncentrujący się na wpływie nowych technologii na bezpieczeństwo. Program „Uważaj, Smartfon na drodze!" uświadamia młodym ludziom, że percepcja otoczenia ulega drastycznemu zawężeniu podczas korzystania z urządzeń mobilnych (tzw. odcięcie od rzeczywistości), co w obrębie przejść dla pieszych rodzi ryzyko tragicznych w skutkach wypadków. Działania te zostały obudowane szeroką kampanią informacyjną „Żyj w Realu", w którą zaangażowano liczne wydziały urzędu miasta. Kampania ta wykorzystała nowoczesne instrumenty komunikacji marketingowej: od citylightów, przez audycje radiowe, aż po platformy społecznościowe (np. TikTok), a same dzieci brały czynny udział w malowaniu piktogramów ostrzegawczych przy miejskich zebrach. Co wysoce istotne, projekt ten celowo zaprojektowano tak, aby poprzez edukację najmłodszych wywierać pośredni nacisk na zmianę ryzykownych zachowań u dorosłych członków ich rodzin[32].

Kolejnym obszarem edukacyjnej działalności Straży Miejskiej jest bezpieczeństwo osobiste i zapobieganie zagrożeniom

[31] *Ibidem,* [dostęp: 12.03.2026].

[32] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2024 do 31 grudnia 2024 roku.*

w otoczeniu. Ten segment analityczny obejmuje programy nakierowane na rozpoznawanie zagrożeń w środowisku fizycznym oraz nabywanie umiejętności adekwatnego reagowania w sytuacjach kryzysowych.

- „Bezpieczna zima" i „Bezpieczne lato" są to komplementarne, sezonowe cykle szkoleniowe dla dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych, których konstrukcja merytoryczna jest ściśle skorelowana ze specyfiką pór roku. W wariancie zimowym funkcjonariusze kładą nacisk na uświadamianie ryzyka związanego z zabawami w pobliżu ciągów komunikacyjnych oraz wchodzeniem na zamarznięte zbiorniki wodne. Wersja letnia skupia się natomiast na kształtowaniu szeroko pojętego bezpieczeństwa podczas wypoczynku na terenach zalesionych, na wsi oraz nad wodą. Szczególnej analizie poddawane są lekkomyślne zachowania na kąpieliskach, a edukacja ma za zadanie wykształcić u małoletnich nawyk wyboru wyłącznie bezpiecznych i nadzorowanych stref rekreacji.
- „Koleżanko, Kolego, uważaj na obcego!" to całoroczny program profilaktyczny stanowiący kluczowy element edukacji o bezpieczeństwie personalnym. Jego nadrzędnym celem poznawczym jest implementacja w świadomości dzieci zasady ograniczonego zaufania. Zajęcia te uczą małoletnich dekodowania intencji osób nieznajomych oraz dostarczają gotowych schematów asertywnego zachowania w obliczu próby nawiązania niepożądanego kontaktu. W dobie powszechnej cyfryzacji, zagadnienie „osoby obcej" jest w tym programie definiowane dualistycznie – strażnicy omawiają mechanizmy zagrożeń występujących zarówno w świecie materialnym, jak i w dynamicznie rozwijającej się przestrzeni wirtualnej[33].

Trzecim wymiarem działalności straży gminnych wpisującym się w nurt zapobiegania patologiom społecznym u ich samych podstaw jest rozwój psychospołeczny i bezpieczny czas wolny. Diagnoza zjawisk kryminogennych wskazuje, że zachowania ryzykowne u młodzieży bardzo często wynikają z deficytów

[33] J. Mikołajczyk, *Programy oraz działania…,* [dostęp: 13.03.2026].

w zakresie organizacji czasu wolnego oraz braku umiejętności radzenia sobie z emocjami.

- „Akademia Lwa Honorka" to sztandarowy, realizowany od kilkunastu lat z ogromnym sukcesem program edukacyjny Straży Miejskiej w Płocku. Inicjatywa ta jest zjawiskiem unikalnym w skali kraju, opierającym się m.in. na cotygodniowych słuchowiskach radiowych emitowanych w lokalnej rozgłośni, które są pisane i realizowane przez samych funkcjonariuszy. Wykorzystanie postaci maskotki Lwa Honorka pozwala na przełamanie psychologicznej bariery i lęku przed mundurem. Program wychodzi daleko poza ramy prewencji stricte kryminalnej, skupiając się na rozwijaniu u dzieci kompetencji miękkich: samokontroli, komunikacji interpersonalnej oraz pokojowego rozwiązywania konfliktów rówieśniczych. Działania te, angażujące corocznie tysiące dzieci, obudowane są przeglądami teatralnymi i konkursami, stanowiąc fundament długofalowej socjalizacji.
- „Wakacyjna Przygoda z Bezpieczeństwem" oraz „Feriowisko" są projektami stanowiącymi ofertę opiekuńczo-edukacyjną przeznaczoną dla dzieci, które z różnych względów spędzają okresy przerw w nauce w przestrzeni miejskiej, głównie w świetlicach środowiskowych. Założeniem obu programów jest czynna profilaktyka uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy domowej i rówieśniczej. Poprzez warsztaty, gry przestrzenne i sport, funkcjonariusze udowadniają młodzieży, że rozwijanie własnych pasji i prospołeczna integracja w grupie zaspokajają te same potrzeby emocjonalne, które w skrajnych przypadkach popychają młodych ludzi w stronę substancji psychoaktywnych. Programy te skutecznie eliminują czynnik nudy, będący powszechnie uznanym katalizatorem zachowań ryzykownych.

Edukacja prawna i obywatelska to kolejny obszar edukacyjnej działalności Straży Miejskiej w Płocku. W obszarze tym realizowany jest program „Odpowiedzialność prawna nieletnich", w którym w ramach polityki uświadamiania prawno-karnego, Zespół Profilaktyki realizuje spotkania adresowane do młodzieży

starszej, wkraczającej w wiek odpowiedzialności przed prawem, głównie uczniów pierwszych klas szkół ponadpodstawowych. Celem dydaktycznym tego programu jest dogłębne wyjaśnienie konsekwencji, jakie niosą za sobą czyny zabronione i zjawiska demoralizacji. Ponadto, zajęcia te mają wymiar socjologiczny, ponieważ uczą młodzież mechanizmów asertywności w obliczu presji grupy rówieśniczej oraz promują postawy konformistyczne względem obowiązujących norm społecznych. Młodzież jest jednocześnie uświadamiana o ustrojowej roli samej Straży Miejskiej jako instytucji dbającej o ład i porządek publiczny[34].

Ostatnim, lecz niezwykle istotnym elementem lokalnego systemu bezpieczeństwa jest partycypacja Straży Miejskiej w aktywizacji i ochronie seniorów. Ze względu na zmiany demograficzne i postępujące starzenie się społeczeństwa, osoby starsze stają się coraz częściej ofiarami specyficznych, socjotechnicznych metod przestępczych. W obszarze tym odbywają się warsztaty dotyczące oszustw (metody „na wnuczka/policjanta"). Seniorzy, z uwagi na swoją ufność, samotność oraz mniejsze obycie w zaawansowanych technologiach komunikacyjnych, stanowią grupę wysokiego ryzyka dla zorganizowanych grup przestępczych dokonujących wyłudzeń majątkowych. Straż Miejska, realizując model policji środowiskowej, organizuje spotkania i warsztaty mające na celu uczulenie osób starszych na techniki manipulacyjne stosowane przez oszustów podszywających się pod członków rodziny znajdujących się w rzekomym niebezpieczeństwie lub fałszywych funkcjonariuszy żądających przekazania oszczędności. Edukacja ta buduje u seniorów niezbędny dystans i krytycyzm wobec nieoczekiwanych, emocjonalnych rozmów telefonicznych. Warto zaznaczyć, że płoccy strażnicy docierają do środowisk dorosłych i starszych, m.in. organizując spotkania edukacyjne bezpośrednio w parafiach i po mszach świętych, co gwarantuje wysoką frekwencję i zaufanie odbiorców[35].

[34] *Ibidem,* [dostęp: 13.03.2026].

[35] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2024 do 31 grudnia 2024 roku.*

5. Skuteczność działań edukacyjnych

Ewaluacja skuteczności działań prewencyjnych realizowanych przez samorządowe formacje mundurowe stanowi złożone wyzwanie metodologiczne. W przeciwieństwie do funkcji represyjnej, mierzalnej chociażby liczbą nałożonych mandatów karnych, efektywność profilaktyki społecznej wymaga analizy wielowymiarowej. Opiera się ona z jednej strony na weryfikacji ujęcia ilościowego jako wolumenu zrealizowanych inicjatyw i liczby ich beneficjentów, z drugiej zaś na analizie jakościowej, obejmującej wpływ tych działań na percepcję społeczną formacji oraz stopień jej integracji z innymi podmiotami w ramach lokalnego systemu bezpieczeństwa.

Zinstytucjonalizowanie działań edukacyjnych w Straży Miejskiej w Płocku, realizowanych przede wszystkim przez wyodrębniony Zespół Profilaktyki, znajduje swoje wyraźne odzwierciedlenie w danych statystycznych i sprawozdawczości operacyjnej. Analiza wolumenu podejmowanych inicjatyw dowodzi, że praca u podstaw z dziećmi i młodzieżą ma charakter masowy i ciągły, co stanowi fundament skutecznej internalizacji norm prospołecznych. Zestawienie danych ze sprawozdań rocznych obrazuje wysoką dynamikę i szeroki zasięg terytorialny realizowanych programów. W 2024 roku w ramach samego tylko cyklu zajęć zatytułowanego „Z Honorkiem Przez Świat" (będącego integralnym modułem flagowego programu „Akademia Lwa Honorka") funkcjonariusze przeszkolili kilkaset dzieci z kilkunastu płockich szkół podstawowych. Ponadto, w innowacyjne działania polegające na nagrywaniu audycji radiowych o tematyce bezpieczeństwa zaangażowano w tym samym roku trzystu małoletnich wywodzących się zarówno ze środowisk szkolnych, jak i przedszkolnych[36].

Tendencja ta utrzymała się, a w niektórych obszarach uległa wręcz intensyfikacji w roku 2025. Sprawozdawczość za ten okres wskazuje na dywersyfikację tematyczną prowadzonych zajęć. Profilaktycy zrealizowali specjalistyczne bloki tematyczne, takie

[36] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2024 do 31 grudnia 2024 roku.*

jak „Strażnik miejski mój przyjaciel", docierając bezpośrednio do niemal pół tysiąca dzieci w kilkunastu placówkach oświatowych. Z kolei w ramach cyklu „Rola i zadania straży miejskiej" prowadzono pogadanki poszerzające wiedzę obywatelską najmłodszych[37]. Statystyki dowodzą również dużej elastyczności formacji w dostosowywaniu oferty do kalendarza szkolnego. W okresach przerw w nauce, które z punktu widzenia kryminologii stanowią czas podwyższonego ryzyka występowania zachowań patologicznych z powodu braku nadzoru pedagogicznego, Straż Miejska organizuje akcje celowe. Przykładem jest inicjatywa „Feriowisko 2025", w ramach której zorganizowano czas wolny dla blisko stu podopiecznych uczęszczających na co dzień do świetlic środowiskowych oraz klubów profilaktyki[38]. Ponadto, w analogicznym okresie, strażnicy szkolili z zakresu „Bezpiecznej zimy" ponad trzystu beneficjentów. Tak ogromna liczba spotkań, warsztatów i pogadanek, angażująca w skali każdego roku tysiące młodych płocczan, stanowi bezsporny dowód na to, że edukacja nie jest w tej jednostce działalnością fasadową, lecz w pełni systemowym narzędziem zarządzania bezpieczeństwem lokalnym.

Działalność edukacyjna nie służy wyłącznie przekazywaniu wiedzy, lecz jest potężnym instrumentem z zakresu komunikacji społecznej i budowania pożądanego wizerunku instytucji publicznej. Z perspektywy socjologii bezpieczeństwa straże gminne od momentu swojego powstania borykały się z deficytem zaufania społecznego. Uwarunkowania historyczne oraz wyposażenie strażników w atrybuty władztwa administracyjnego, służące do nakładania grzywien (mandatów), ukształtowały w świadomości społecznej obraz formacji rygorystycznej i nierzadko uciążliwej dla obywateli[39]. Przesunięcie wektora operacyjnego w stronę profilaktyki, jak ma to miejsce w Płocku, ma zasadniczy wpływ na przełamanie tego negatywnego stereotypu. Implementacja programów opartych na przyjaznej metodyce nauczania – czego

[37] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2025 do 31 grudnia 2025 roku.*

[38] *Ibidem.*

[39] M. Poręba, *Kształtowanie bezpieczeństwa…,* s. 310.

sztandarowym przykładem jest wykorzystanie uwielbianej przez dzieci maskotki w postaci Lwa Honorka – pozwala na gruntowną zmianę asocjacji związanych z mundurem strażnika. Spotkania edukacyjne realizowane pod hasłem „Strażnik miejski – mój przyjaciel" służą zacieraniu dysonansu poznawczego, z jakim mogłyby spotkać się dzieci; funkcjonariusz przestaje być anonimowym egzekutorem prawa, a staje się rozpoznawalnym, uśmiechniętym edukatorem i doradcą[40]. Tego typu kreacja wizerunkowa ma dalekosiężne skutki. Zgodnie z literaturowym postulatem budowy służb bliskich obywatelowi, zdobycie sympatii i autorytetu wśród najmłodszego pokolenia w sposób naturalny rezonuje na środowisko osób dorosłych (rodziców, dziadków, opiekunów prawnych). Kształtowanie postaw asertywnych i prospołecznych, jak chociażby uwrażliwianie na punkcie zagrożeń komunikacyjnych, powoduje, że w lokalnym dyskursie i opinii publicznej Straż Miejska w Płocku postrzegana jest nie tylko przez pryzmat sankcji za nieprawidłowe parkowanie, ale zyskuje legitymację zaufania jako instytucja realnie i namacalnie troszcząca się o życie i zdrowie najsłabszych członków społeczności.

Złożoność i dynamika współczesnych zagrożeń dla ładu publicznego sprawiają, że żadna samorządowa ani państwowa formacja porządkowa nie jest w stanie efektywnie działać w instytucjonalnej próżni. W naukach o bezpieczeństwie podkreśla się, że fundamentem skutecznej polityki miejskiej w tym zakresie jest gęsta sieć interakcji i kooperacji poszczególnych podmiotów[41]. Studium przypadku Straży Miejskiej w Płocku dostarcza dobitnych przykładów na realizację zasady synergii instytucjonalnej. Kluczowym poziomem współpracy jest pełna integracja operacyjna z organami zwierzchnimi. Straż Miejska prowadzi permanentną, codzienną wymianę informacji z Wydziałem Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta Płocka, co stanowi newralgiczny węzeł lokalnego systemu monitorowania zagrożeń i reagowania na nie. Obieg ten pozwala na optymalizację dyspo-

[40] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2025 do 31 grudnia 2025 roku.*

[41] M. Poręba, *Kształtowanie bezpieczeństwa…*, s. 317.

nowania zasobami oraz unikanie dublowania kompetencji. Równie istotna jest partycypacja jednostki w działaniach szerszego środowiska kulturalno-sportowego i opiekuńczego. Sprawozdawczość Zespołu Profilaktyki wykazuje, że strażnicy miejscy aktywnie współtworzą lokalną ofertę opiekuńczą, podejmując współpracę z instytucjami niezwiązanymi bezpośrednio z aparatem przymusu państwowego. Doskonałym przykładem jest organizacja zajęć feryjnych we współpracy z placówkami o charakterze kulturalnym, takimi jak Muzeum Mazowieckie oraz jednostkami sportowymi, jak Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Płocku, dla których strażnicy przeprowadzają profesjonalne pogadanki na półkoloniach[42]. Dodatkowo zintegrowanie programów straży (m.in. cyklu słuchowisk) z lokalnymi środkami masowego przekazu (np. rozgłośniami radiowymi) oraz stała obecność w świetlicach środowiskowych dowodzą silnego zakorzenienia formacji w tzw. trzecim sektorze i środowiskach oświatowych[43]. Taka synergiczna współpraca potęguje siłę przekazu edukacyjnego, tworząc w Płocku skonsolidowany i spójny front zapobiegania patologiom i promowania kultury bezpieczeństwa.

6. Wnioski i rekomendacje

Przedstawione obszary działalności Straży Miejskiej w Płocku pozwalają na jednoznaczne potwierdzenie tezy badawczej, że zinstytucjonalizowana aktywność edukacyjna tej formacji stanowi kluczowy, proaktywny element budowania lokalnego systemu bezpieczeństwa, dalece wykraczający poza jej tradycyjne, represyjne i porządkowe funkcje. Zgromadzony materiał badawczy wskazuje, że ustawowy obowiązek pełnienia roli służebnej wobec lokalnej wspólnoty jest w Płocku realizowany poprzez odejście

[42] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2025 do 31 grudnia 2025 roku.*

[43] *Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2024 do 31 grudnia 2024 roku.*

od reaktywnego modelu karania na rzecz długofalowej prewencji u podstaw.

Potwierdzeniem tego zjawiska jest systematyczność i szeroki zasięg autorskich kampanii społecznych, takich jak „Akademia Lwa Honorka", „Żyj w Realu" czy „Wakacyjna Przygoda z Bezpieczeństwem". Programy te dowodzą, że strażnicy miejscy przestali pełnić wyłącznie funkcję organu kontrolnego, a przejęli kompetencje wychowawcze. Kształtowanie właściwych postaw w ruchu drogowym, budowanie mechanizmów asertywności w kontaktach z osobami obcymi oraz uświadamianie małoletnich w zakresie odpowiedzialności prawnej prowadzą do eliminacji zjawisk kryminogennych u ich samych źródeł[44]. Implementacja anglosaskiej idei *community policing*, przejawiająca się m.in. poprzez funkcjonowanie strażników rejonowych w ścisłym kontakcie z radami osiedli, trwale koryguje wizerunek formacji, czyniąc z niej instytucję opiekuńczą i doradczą, co w wymierny sposób podnosi poczucie bezpieczeństwa obiektywnego i subiektywnego mieszkańców[45].

Pomimo udowodnionej skuteczności i wysokiego stopnia profesjonalizacji działań profilaktycznych, realizacja funkcji edukacyjnej przez straże gminne napotyka na systemowe bariery, które można sklasyfikować w trzech wymiarach: kadrowym, finansowym oraz społecznym. Ewolucja zadań strażnika miejskiego z funkcjonariusza prewencji w edukatora nakłada ogromne wymagania w zakresie jego kompetencji miękkich. Skuteczne prowadzenie zajęć z dziećmi, młodzieżą oraz seniorami wymaga wiedzy z pogranicza psychologii, pedagogiki, socjologii i nowoczesnych metod komunikacji (np. tworzenia słuchowisk radiowych czy prowadzenia warsztatów). Wyzwaniem dla komend straży miejskiej jest zatem rekrutacja oraz stałe doskonalenie zawodowe kadr, które będą potrafiły sprostać tym interdyscyplinarnym zadaniom. Rotacja pracowników oraz trudności w pozyskiwaniu funkcjonariuszy z umiejętnościami pedagogicznymi, gotowych do pracy w specyficznym, umundurowanym środowisku, stanowią

[44] J. Mikołajczyk, *Programy oraz działania…,* [dostęp: 14.03.2026].

[45] M. Poręba, *Kształtowanie bezpieczeństwa…*, s. 308-310.

poważny czynnik ryzyk dla utrzymania ciągłości zinstytucjonalizowanych programów profilaktycznych w przyszłości. Działalność edukacyjna straży miejskich nie funkcjonuje w próżni budżetowej, lecz jest ściśle uzależniona od kondycji finansowej jednostek samorządu terytorialnego. Z analizy danych makroekonomicznych miasta Płocka wynika, że samorządy zmagają się z potężnymi obciążeniami budżetowymi, w których największy udział – pochłaniający ponad jedną trzecią wszystkich wydatków – stanowią obligatoryjne koszty związane z utrzymaniem systemu oświaty i wychowania[46]. W obliczu napiętych budżetów lokalnych, deficytów oraz rosnących wydatków na infrastrukturę i pomoc społeczną, finansowanie dodatkowych, często postrzeganych jako niefundamentalne, projektów profilaktycznych straży miejskiej może napotykać na ograniczenia. Rozbudowa kampanii, zakup nowoczesnych materiałów dydaktycznych czy profesjonalizacja działań medialnych wymagają stabilnych nakładów, co w dobie zawirowań gospodarczych samorządów staje się istotnym wyzwaniem. Kolejną barierą jest zjawisko nakładania się na siebie stereotypów percepcyjnych. W świadomości części dorosłego społeczeństwa straż miejska wciąż funkcjonuje jako organ restrykcyjny, powołany do nakładania kar (np. za nieprawidłowe parkowanie czy uchybienia w gospodarce odpadami). Ten swoisty dysonans poznawczy – gdzie funkcjonariusz z jednej strony jest surowym egzekutorem prawa, a z drugiej przyjaznym doradcą wyposażonym w maskotkę – bywa trudny do przezwyciężenia w procesie komunikacji z dorosłymi mieszkańcami[47]. Dodatkowym utrudnieniem są zmiany demograficzne. Z danych statystycznych wynika, że Płock od lat boryka się ze zjawiskiem depopulacji (spadek liczby ludności do poziomu ok. 110 tysięcy), ujemnym przyrostem naturalnym oraz drastycznym starzeniem się społeczeństwa[48]. Wymusza to ciągłą redefinicję grup docelowych; programy edukacyjne, historycznie zorientowane na liczne roczniki dziecięce, muszą ewoluować, by

[46] M. Kansy, M. Sierandt, *Miejski zeszyt statystyczny nr 31,* Płock 2024, s. 134.

[47] M. Poręba, *Kształtowanie bezpieczeństwa…*, s. 310.

[48] M. Kansy, M. Sierandt, *Miejski zeszyt statystyczny nr 32,* Płock 2025, s. 51.

odpowiadać na potrzeby kurczących się grup młodych i rosnącej populacji senioralnej.

W obliczu zdiagnozowanych wyzwań oraz dynamicznych przemian technologicznych i społecznych, rekomenduje się podjęcie działań zmierzających do reorientacji i rozszerzenia oferty edukacyjnej Straży Miejskiej w Płocku w kilku kluczowych obszarach. Pierwszym z nich jest bezpieczeństwo cyfrowe i ochrona seniorów. Biorąc pod uwagę postępujące starzenie się społeczności lokalnej (gdzie mediana wieku zbliża się do 46 lat), priorytetem w kształtowaniu polityki profilaktycznej powinno stać się cyberbezpieczeństwo i ochrona osób w wieku poprodukcyjnym[49]. Seniorzy stanowią grupę najbardziej narażoną na wykluczenie cyfrowe, a co za tym idzie – na socjotechniczne ataki zorganizowanych grup przestępczych (metody wyłudzeń metodą „na policjanta/wnuczka" czy oszustwa internetowe). Rekomenduje się znaczące zacieśnienie współpracy Straży Miejskiej z instytucjami gromadzącymi osoby starsze, w szczególności z płockim Uniwersytetem Trzeciego Wieku oraz pozostałymi instytucjami senioralnymi, które wykazują ogromny potencjał integracyjny i liczne grupy słuchaczy[50]. Profilaktyka w tym obszarze powinna obejmować warsztaty z rozpoznawania dezinformacji, bezpiecznego korzystania z bankowości elektronicznej oraz świadomego udziału w cyfrowej rzeczywistości. Kolejnym kluczowym obszarem jest nauka reagowania na cyberzagrożenia w środowisku młodzieżowym. Pomimo tego, że płocki Zespół Profilaktyki realizuje już innowacyjną kampanię „Żyj w Realu", przeciwdziałającą zjawisku odcięcia od rzeczywistości (fonoholizmowi) na drogach, to spektrum zagrożeń dla młodzieży stale się rozszerza. Przyszła edukacja musi w większym stopniu integrować wiedzę na temat cyberprzemocy (tzw. *cyberbullyingu*), zjawiska *groomingu* (uwodzenia w sieci), kradzieży tożsamości oraz radzenia sobie z mową nienawiści w mediach społecznościowych. Konieczne jest tworzenie nowych bloków dydaktycznych, które wyposażą małoletnich w cyfrowe kompetencje samoobrony.

[49] *Ibidem*, s. 101.

[50] M. Kansy, M. Sierandt, *Miejski zeszyt statystyczny nr 31,* Płock 2025, s. 391.

Kolejnym obszarem jest edukacja na rzecz bezpieczeństwa ekologicznego. Z uwagi na specyfikę urbanistyczno-gospodarczą Płocka, będącego silnie zindustrializowanym ośrodkiem opartym o przemysł ciężki i petrochemiczny, permanentnym zadaniem formacji musi pozostać edukacja ekologiczna. Statystyki interwencyjne jednoznacznie wskazują, że ochrona środowiska i gospodarka odpadami to jeden z głównych obszarów zainteresowania mieszkańców. Rekomenduje się rozwój programów edukacyjnych dla dorosłych mieszkańców z zakresu uchwał antysmogowych, szkodliwości spalania odpadów, ochrony powietrza i segregacji nieczystości, które mogą być prowadzone w formule *community policing* podczas rutynowych wizytacji strażników rejonowych na posesjach.

Podsumowując, przyszłość edukacyjnej funkcji straży miejskich zależy od ich elastyczności operacyjnej i zdolności do szybkiego diagnozowania tzw. nowych zagrożeń. Integracja działań z lokalnym systemem pomocy społecznej (MOPS), szkołami oraz środowiskiem akademickim i senioralnym pozwoli na stworzenie spójnej tarczy profilaktycznej, w której edukacja wyprzedza represję, stanowiąc najważniejszą formę inwestycji samorządu terytorialnego w kapitał ludzki i bezpieczeństwo publiczne.

7. Bibliografia

Dolnicki B., *Samorząd terytorialny*, Warszawa 2024.

Kansy M., Sierandt M., *Miejski zeszyt statystyczny nr 31*, Płock 2024.

Kansy M., Sierandt M., *Miejski zeszyt statystyczny nr 32*, Płock 2025.

Malendowicz P., *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych w świetle danych statystycznych. Analiza na przykładzie Bydgoszczy w kontekście miast o porównywalnej liczbie mieszkańców*, w: *Bezpieczeństwo i poczucie bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, red. P. Malendowicz, A. Pazderska, Bydgoszcz 2024.

Mikołajczyk J., *Programy oraz działania realizowane przez Zespół Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku*, https://www.strazmiejska.plock.eu/pl/zespol-profilaktyki [dostęp: 12.03.2026].

Poręba M., *Kształtowanie bezpieczeństwa społeczności lokalnych – studium przypadku Gminy Grzybów*, w: *Samorząd terytorialny wobec problemów bezpieczeństwa lokalnego i bezpieczeństwa państwa w Polsce*, red: J. Ropski, s. Sanetra-Półgrabi, P. Skorut, P. Ostachowski, Bielsko-Biała 2020.

Raport o stanie miasta Płocka za 2024 rok, https://nowy.plock.eu/raport-o-stanie-miasta/ [dostęp: 12.03.2026].

Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2024 do 31 grudnia 2024 roku.

Sprawozdanie roczne z działalności Zespołu Profilaktyki Straży Miejskiej w Płocku za okres od 1 stycznia 2025 do 31 grudnia 2025 roku.

Uchwała nr 731/XLI/2022 Rady Miasta Płocka z dnia 28 kwietnia 2022 r. w sprawie nadania Regulaminu Straży Miejskiej w Płocku, Załącznik do Uchwały nr 731/XLI/2022 Rady Miasta Płocka z dnia 28 kwietnia 2022 roku.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. z 1990 r. nr 16 poz. 95).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 1997 r. nr 123 poz. 779).